

POSTAVENÍ A FUNKCE OBOROVÉ KNIHOVNY VE VYSOKOŠKOLSKÉM NEBO VÝZKUMNÉM BIOMEDICÍNSKÉM PRACOVIŠTI NA POČÁTKU 21. STOLETÍ

- POHLED Z HLEDISKA INTERDISCIPLINÁRNÍ SPOLUPRÁCE

Milan Špála

Anotace

Výroční konference MEDSOFT (v roce 2014 již 26. v pořadí) představují v oblasti knihovnictví mimořádnou okolnost setkání knihovníků i s pracovníky z oboru zdravotnické informatiky a biomedicínského inženýrství. V oblasti knihovníků to vede často k tomu, že zvláště díky vysokoškolskému systému vzdělávání knihovníci studují na jiných vysokých školách než pracovníci ze zdravotnické informatiky, biomedicínského inženýrství nebo medicíny. Zdravotničtí pracovníci, z řad lékařů, nelékařských profesí a sester se seznamují s knihovnickými systémy a dovednostmi již během svého vysokoškolského studia, často za účasti knihovníků z jejich vysoké školy a mají tak výhodu. A právě tato specifická skupina pracovníků je na jedné straně k dispozici doplnit specifické biomedicínské znalosti knihovníků, ale i dalších pracovníků z jiných oborů, kteří teprve svou práci na biomedicínských pracovištích začínají. Jsou to zvláště začátečníci ve vědecko-výzkumné práci, tedy doktorandi. A jim mohou poskytnout své specifické znalosti i knihovníci, zvláště doplněním stále nových knihovnických systémů a metodologií, k nimž došlo po dobu vysokoškolského studia u studentů, kteří po absolutoriu vstoupí na doktorandskou dráhu. Biomedicínské, resp. lékařské univerzitní instituce mají ze své půl století trvající praxe postgraduálního vzdělávání propracované metody, zvláště na lékařských fakultách, v nichž od druhé poloviny 20. století vznikalo popromoční celoživotní vzdělávání, zvláště pak v nově vznikajících oborech. Je pochopitelné, že knihovníci hledají své uplatnění i na biomedicínských pracovištích. V posledních deseti letech je to otázka „informační gramotnosti“, kterou řada univerzitních knihoven propracovala do logických systémů, zvláště ve spolupráci se zahraničními knihovnami. Je to však produkt spíše pro knihovníky a jejich vzdělávání, ale ne pro ony účastníky „doktorandské školení“, jimž je knihovnictví „pomocnou vědou“. Ovšem rozvoj informačních technologií přináší sebou řadu nových technologií, mobilních a zde nacházejí knihovníci řadu čekajících zájemců, kteří by se s novinkami rádi seznámili. A tak knihovníci nacházejí zájemce jak ve vlastních řadách svých knihovnických spolupracovníků, tak i u svých uživatelů-čtenářů, kterým novodobé technologie umožňují poznávat nové technologie a využívat je pro své specifické cíle, zvláště v oblasti nově vznikajících databází.

Klíčová slova

Biblioweb 2014, MEDSOFT 2014, Metodologie vědy, popromoční celoživotní vzdělávání, doktorand a školitel, originální článek, nové informační technologie, e(work-finish-publish).

1. Úvod

Když jsem dokončoval text této přednášky našel jsem také v e-mail boxu tuto zprávu:

Biblioweb 2014 V rámci akce Březen – měsíc čtenářů vyhlašuje Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky další ročník soutěže o nejlepší knihovnické stránky BIBLIOWEB. Ve své kategorii mohou soutěžit odborné knihovny (knihovny vysokých škol, ústavů aj.)... [1]

Byl jsem překvapen, že právě jako první samostatná skupina byly jmenovány knihovny, jež jsem si zvolil v oboru biomedicíny ke svému sledování interdisciplinární spolupráce na univerzitních (vysokoškolských) nebo výzkumných, resp.vědeckých institucích. Zdálo se mi, že by mohlo být zajímavé, pokud by tato selekce knihoven vzniklá z podnětu národní odborné knihovnické společnosti nemohla dojít, třeba v budoucnu, k zajímavým výsledkům. Už proto, že se v této oborově homogenní skupině biomedicínských pracovišť setkávají dvě odborně specifické skupiny pracovníků. [1] **Na jedné straně jsou to knihovníci, a na druhé ostatní vědečtí odborníci z vysokoškolské pedagogiky a výzkumu podílející se nejen na lékařských, ale i dalších přírodovědných disciplínách, včetně sociálních a humanitních oborů.**

2. Význam konference MEDSOFT pro interdisciplinární spolupráci knihovníků a ostatních odborníků v univerzitních a výzkumných institucích biomedicínského zaměření

Výroční konference MEDSOFT (v roce 2014 již 26. v pořadí) představují v oblasti knihovnictví mimořádnou okolnost setkání knihovníků i s pracovníky z oboru zdravotnické informatiky a biomedicínského inženýrství. Na tomto fóru přednášejí pracovníci dílčí nebo závěrečné výsledky ze svých projektů a dochází tak na rozhraní jednotlivých disciplín, jejichž jsou účastníci reprezentanty, k možnosti seznámit se s konkrétními výsledky, jež spadají svou tematikou, nebo metodologií do zřetelně hraničních interdisciplinárních oblastí. [2]

V praktickém životě se účastníci těchto konferencí často znají, ale ve své vědeckovýzkumné nebo výukové činnosti nemívají tak těsný tvůrčí kontakt k jakému by se dostali při společné činnosti, např. řešení projektu, zvláště na jednom organizačně společném pracovišti. V oblasti knihovníků to vede často k tomu, že zvláště díky vysokoškolskému systému vzdělávání knihovnici studují na jiných vysokých školách než pracovníci ze zdravotnické informatiky, biomedicínského inženýrství nebo medicíny.

Navíc pak knihovnictví v oblasti biomedicíny znamená pro studenty, i dlouho po absolutoriu, nutnost seznámit se nejen s terminologickou, ale i obsahovou tematikou. To přivádí tyto knihovnické odborníky někdy k doplňujícímu dvojborovému studiu. A tak se tito odborníci jako poskytovatelé zdravotnických či lékařských knihovnických informací přibližují svým uživatelům z medicínských oborů postupně v hrubých rysech svými vědomostmi přímo z biomedicínské platformy.

3. Spolupráce odborných knihovníků a ostatních odborníků z biomedicínských oborů na univerzitních a výzkumných institucích, zvláště při doktorandském studiu.

Zde je zapotřebí říci, že zdravotničtí pracovníci, z řad lékařů, nelékařských profesí a sester se seznamují s knihovnickými systémy a dovednostmi již během svého vysokoškolského studia, často za účasti knihovníků z jejich vysoké školy a mají tak výhodu.

Vedle dosud zmíněných pracovníků zbývá ještě na univerzitních, ale i výzkumných pracovištích, velký počet vysokoškolsky kvalifikovaných sil, které si ve své odborné vědecko-výzkumné činnosti osvojí metodologii vědecké práce, a vysokoškolští pracovníci i didaktické a zkušenosti. Tato nově nabytá profesionální kvalifikace představuje pro ně mohutné „know how“. Tím si doplní znalostí a dovedností v oblastech, kde řádné jejich jednooborové vysokoškolské vzdělání jim je nemohlo poskytnout právě v hraničních oblastech, kam je nakonec dovedlo jejich skutečné zaměstnání na univerzitních nebo výzkumných biomedicínských pracovištích.

A právě tato specifická skupina pracovníků je na jedné straně k dispozici doplnit specifické biomedicínské znalosti knihovníků, ale i dalších pracovníků z jiných oborů, kteří teprve svou práci na biomedicínských pracovištích začínají. Jsou to zvláště začátečníci ve vědecko-výzkumné práci, tedy doktorandi. A jim mohou poskytnout své specifické znalosti i knihovníci, zvláště doplněním stále nových knihovnických systémů a metodologií, k nimž došlo po dobu vysokoškolského studia u studentů, kteří po absolutoriu vstoupí na doktorandskou dráhu.

Je zřejmé, že jsou to knihovníci, kteří se ve své běžné činnosti setkávají s nutností, začít vzdělávat své uživatele vedle knihovnických dovedností (vyhledávání zdrojů), i s problematikou danou mohutným vstupem informačních technologií do veškeré, nejen knihovnické práce. Tato oblast „informačně“ nevzdělaných knihovnických uživatelů, tj. čtenářů, jež zaplní lékařské knihovny, vytváří soutěsku, jež přetíží knihovníky, resp. odvádí je od jejich běžné práce, kterou měli vysokoškolští posluchači zvládnout již před vstupem na univerzitu. Jakmile tento posun informačních knihovnických znalostí bude dohnán, bude problém z valné části vyřešen.

Zaměření této přednášky je, jak se jeví tato problematika v oblasti lékařských věd. Přesto považuji za významné, zmínit se aspoň odkazem na rozsáhlý článek, který tuto problematiku dlouhodobě zpracovával na ČVUT a dosáhl řady výsledků, i v mezinárodní spolupráci. Detailně zvláště se zde pracovníci ústřední knihovny ČVUT věnovali otázce informační gramotnosti [3].

4. Úvod do metodologie vědecké práce jako základ postgraduálního vzdělávání na biomedicínských pracovištích.

Biomedicínské, resp. lékařské univerzitní instituce mají ze své půl století trvajících praxe postgraduálního vzdělávání propracované metody, zvláště na lékařských fakultách, v nichž od druhé poloviny 20. století vznikalo popromoční celoživotní vzdělávání, zvláště pak v nově vznikajících oborech.

Tento systém byl také skoro připraveným východiskem pro doktorandské studium, které nahradilo předchozí vědeckou přípravu, dříve zakončovanou titulem CSc., nyní PhD. A protože elementárním východiskem k vědecké činnosti je napsání „originálního článku“, je také téma „how to write a medical paper“ východiskem vědecké metodologie. Tím spíše, že doktorandi spolu s tím také provádějí se svým školitelem (tutorem) i experimentální práci, z níž získávají výsledky, jež jsou podkladem článku.

Je třeba zmínit, že zvláště v lékařských oborech, je tato úzká provázanost mezi metodologií vědecké práce a experimentální činností nutností a proto role knihovníků je zde nepochybně až na dalším místě. I když to často knihovníky svádí. Ale i když knihovníci píší také své „originální práce“ vycházející z pokusných, naměřených dat, je to diametrálně vzdáleno od experimentální činnosti v lékařských nebo klinických projektech.

5. Specifické vzdělávací úkoly pro odborné knihovníky v rámci vzdělávacích programů na biomedicínských pracovištích.

Je pochopitelné, že knihovníci hledají své uplatnění i na biomedicínských pracovištích. V posledních deseti letech je to otázka „informační gramotnosti“, kterou řada univerzitních knihoven propracovala do logických systémů, zvláště ve spolupráci se zahraničními knihovnami. Je to však produkt spíše pro knihovníky a jejich vzdělávání, ale ne pro ony účastníky „doktorandského školení“, jimž je knihovnictví „pomocnou vědou“.

Ovšem rozvoj informačních technologií přináší sebou řadu nových technologií, mobilních a zde nacházejí knihovníci řadu čekajících zájemců, kteří by se s novinkami rádi seznámili. A tak knihovníci naházejí zájemce jak ve vlastních řadách svých knihovnických spolupracovníků, tak i u svých uživatelů-čtenářů, kterým novodobé technologie umožňují poznávat nové technologie a využívat je pro své specifické cíle, zvláště v oblasti nově vznikajících databází.

Je zřejmé, že zvláště univerzity mají mezi svými učiteli ve svém fondu pracovníků. Vedle knihovníků řadu odborníků, kteří mohou velmi dobře posílit postavení a kvalitně doplnit činnosti knihoven, tak, **aby mohla tato pracoviště zvládat nové úkoly, které se každý rok nově objevují v oblasti rozvoje informačních technologií.** Knihovny jistě záhy, a ku prospěchu své významné činnosti při poskytování informací, **najdou svou pozici, která se bude čím dál tím více opírat o digitalizaci.**

Záhy bude původní heslo pro vědecká pracoviště shrnuté – již před sto lety – do tří imperativů „work – finish – publish“ možno v interdisciplinární spolupráci všech zúčastněných odborníků vyjádřit ještě stručněji „**e(work-finish-publish)**“.

Literatura

[1.] Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) České republiky: Biblioweb 2014, součást o nejlepší knihovnické stránky. Dostupné na: (<http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/biblioweb>).

[2.] MEDSOFT 2014, sborník příspěvků. Vydal Creative Connections s. r. o., Krasnojarská 14, 100 00 Praha 10, ve spolupráci s Ing. Zeithamlová Milena. Dostupné na: (<http://creativeconnections.cz/medsoft/2014/sbornik2014.pdf>)

[3.] Landová H., Cívínová Z.: *Aktivity vysokoškolských knihoven v oblasti informačního vzdělávání: vývoj v letech 2006-2010 na veřejných vysokých školách v ČR. Dostupné na: (<http://pro.inflow.cz/aktivity-vysokoskolskych-knihoven-v-oblasti-informacniho-vzdelavani-vyvoj-v-letech-2006-2010-na-vere>).*

Kontakt:

Doc.MUDr. Milan Špála, CSc.,
1.lékařská fakulta UK, Praha,
Česká Republika,
Tel: 732145471, 235322464,
e-mail: spala.m@seznam.cz